

Natura 2000-veldbezoek Sallandse Heuvelrug

9 september 2020

NMBR
Rutger Scholtens

29-9-2021

Colofon

Uitgave

Provincie Overijssel

EDO-registratiekenmerk

<regkenmerk>

Datum

29-9-2021

Auteur

Rutger Scholtens

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 088 118 86 71

www.overijssel.nl

postbus@overijssel.nl

Natura 2000-veldbezoek Sallandse Heuvelrug

31 augustus 2021

Op 31 augustus 2021 vond het Natura 2000-veldbezoek aan de Sallandse Heuvelrug plaats. Dit veldbezoek staat in het verlengde van de reeks aan PAS-veldbezoeken die plaatsvonden toen het PAS (Programma Aanpak Stikstof) nog in werking was (2015 – 2019). Het doel van dit veldbezoek is en om met elkaar de ontwikkelingen en de beheerplanmaatregelen die in het gebied hebben plaatsgevonden en gaan plaatsvinden te evalueren. Het terreinbezoek draagt ook bij aan een goede samenwerking tussen provincie en terreinbeheerders. Bij de Natura 2000-veldbezoeken (voorheen PAS-) wordt lokaal gekeken naar de ontwikkeling van habitattypen en soorten. Het dient niet als vervanging van de reguliere monitoringssystematiek.

Aanwezigen:

Namens Terreinbeherende Organisaties (TBO's):

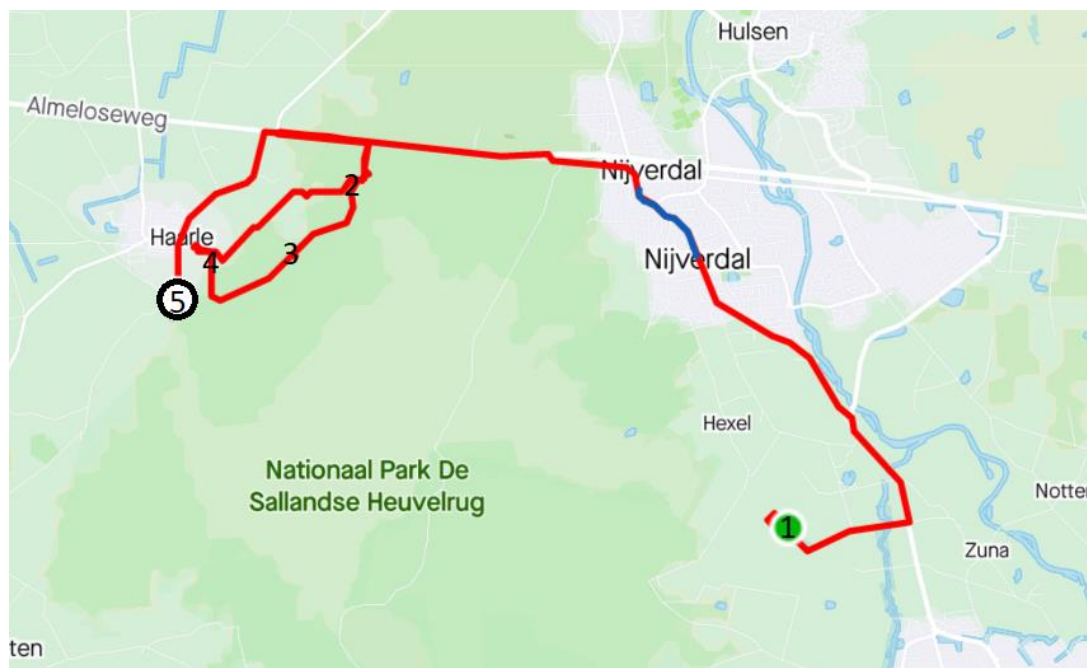
Bart de Haan	(Natuurmonumenten)
Ruben Vermeer	(Natuurmonumenten)
Marcel Horsthuis	(Staatsbosbeheer)

Namens Provincie Overijssel:	Rutger Scholtens
	Obe Brandsma
	Frank Hoekstra

Route

In de onderstaande kaart is de route van het veldbezoek weergegeven.

1. Zunasche Heide
2. Bosomvorming naar heide bij Twilhaar en steenmeel
3. Heischrale graslanden in bermen
4. Haarler Enk
5. Nabespreking bij de PAS

Routekaart met nummering van locaties.

Figuur 1: Pingoruïne op de Zunasche Heide.

Zunasche Heide (1)

Dit voorjaar is de Zunasche Heide opgeleverd. In het gebied zijn de afgelopen jaren werkzaamheden uitgevoerd om de natuurwaarden te herstellen en is de verbinding gemaakt met de Sallandse Hevelrug. Het brengt de gradiënt terug die vroeger liep vanaf de droge hoge zandgronden naar de natte lage gebieden.

De pingoruïne (figuur 1) was vroeger deels volgestort met zand en puin, is weer opgeschoond. Het gebied is een mozaïek van nattere en drogere delen. Op verschillende plekken is de veengrond nog te voelen in de ondergrond. Om de natte delen terug te krijgen is er op verscheidende plekken grond afgegraven en zijn sloten gedempt. Door het stijgen van het grondwater zijn er berken afgestorven. Er is tien hectare bos gekapt en 1,7 hectare aan houtwallen teruggeplaatst. Het gebied wordt jaarlijks in de nazomer gemaaid.

Figuur 2: Links: vergraven bodem waarop de vegetatie zich begint te ontwikkelen. Recht: Natte gedeelten waar onder andere lidrus groeit.

De invasieve exoot *watercrassula* heeft zich op verschillende plekken gevestigd, en maakt matten waarbij andere planten worden weggedrukt. Het is nagenoeg onmogelijk arbeidsintensief om de exoot weg te krijgen uit het terrein. Een oplossing wordt nog gezocht om de concurrentie van andere planten te vergroten. De Zunasche heide ligt niet binnen de begrenzing van het Natura 2000 gebied, maar de inrichting draagt wel in belangrijke mate bij aan herstel van de natuur in en om de Sallandse Heuvelrug. De verwachting is dat het gebied in de toekomst ook kan dienen als leef-/foerageergebied voor de korhoen.

Figure 3: De steenmeel bedekt het zand met een dun laagje.

Bosomvorming (2)

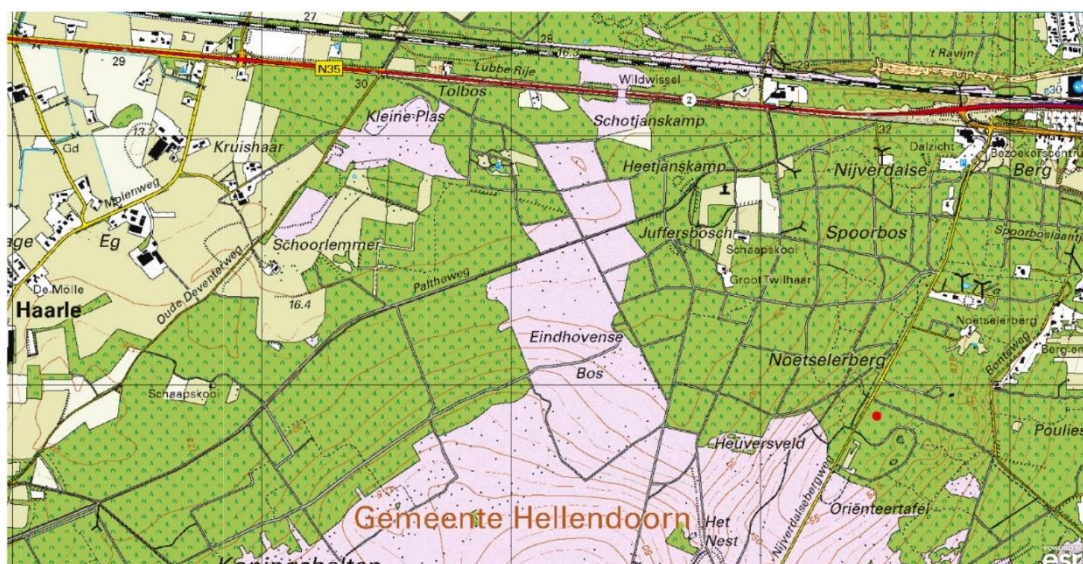
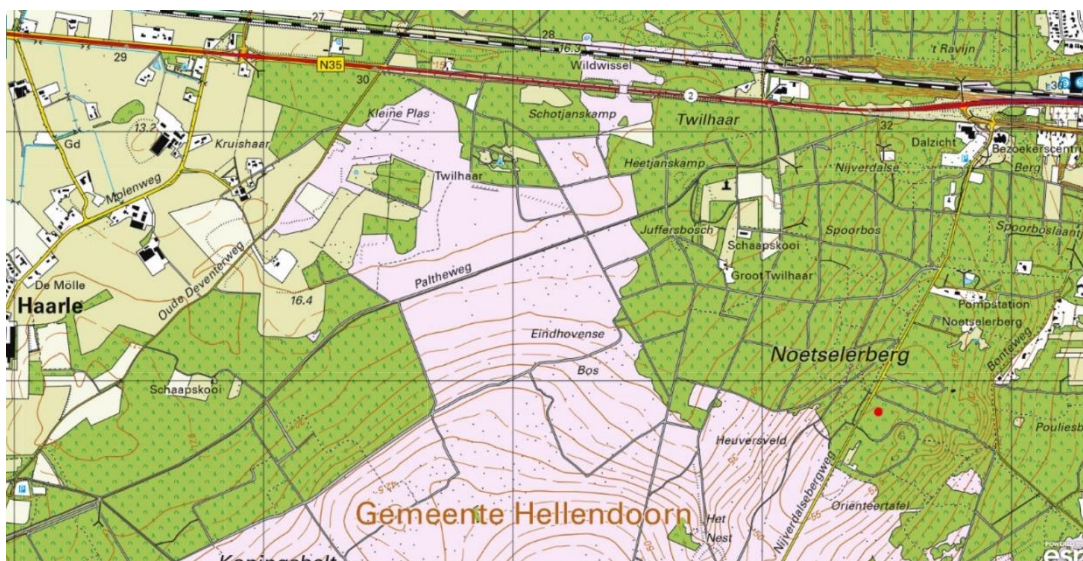
Ten zuiden van de N35 is in 2018 bos omgevormd tot heide. In figuur 5 op de volgende pagina is het verschil op de kaart te zien. Door stikstofdepositie is de bodem verzuurd en zijn er mineralen uitgespoeld. Op meer dan 100 hectare is steenmeel uitgestrooid. Het beoogde effect hiervan is dat de mineralensamenstelling in de bodem weer herstelt. Op de plekken waar steenmeel is uitgestrooid is de grauwe laag nog te zien (figuur 3).

Tijdens het bezoek werden we positief verrast door de vondst van onder andere kruipbrem (figuur 4). Deze soort

(kensoort voor de Associatie van Struikhei en Stekelbrem) was al een aantal jaar niet gezien in dit deel van de heide. Daarnaast werden er meerdere blauwvleugelsprinkhanen gezien en zijn er de afgelopen jaren ook territoria van nachtzwaluwen geteld op de nieuwe heide. De bosomvorming staat vaak in het negatieve licht. Nieuwsuur had op deze locatie een aantal jaar terug een kritisch item over. Hier blijkt echter dat de positieve effecten voor heidesoorten zich duidelijk ontwikkelen. Marcel gaat proberen om hier bericht over naar buiten te doen, om de positieve kant van de bosomvorming duidelijk te maken bij het publiek.

Figuur 4: Kruipbrem

Figuur 5: Boven kaart 2020, onder kaart 2015. Het verschil door het omvormen van bos is duidelijk te zien.

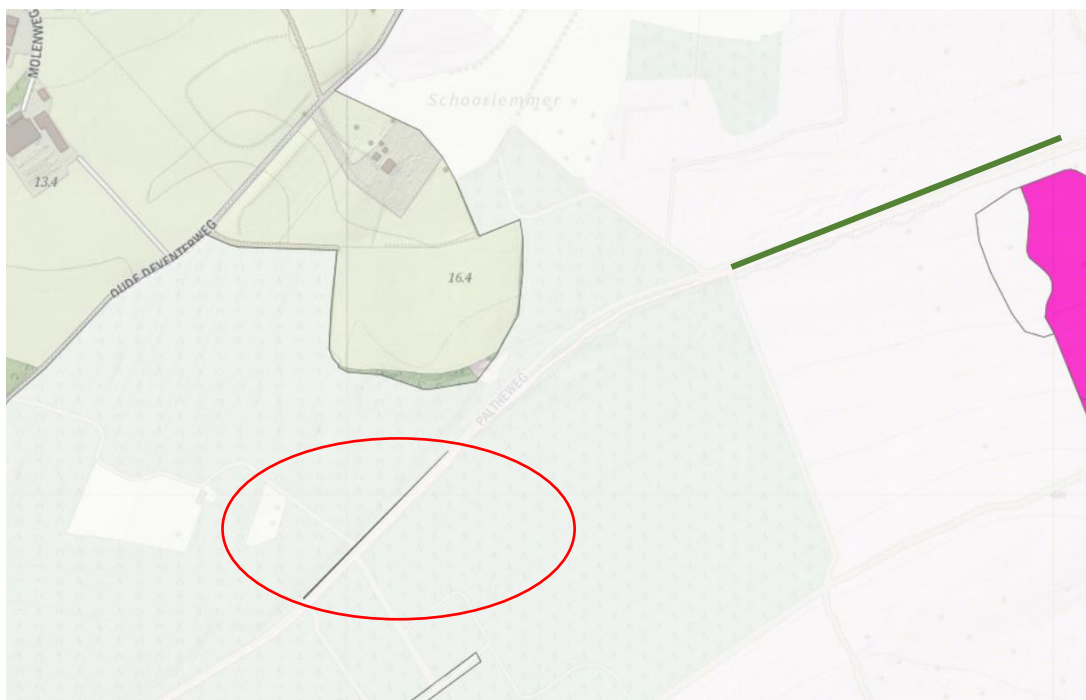

Figuur 6: Omgevormd bos naar heide.

Heischrale graslanden in bermen (3)

Heischraalgrasland komt voor langs bermen op de Sallandse Heuvelrug. Onderweg van het omgevormde bos (2) naar locatie 3 kwamen we in de bermen verschillende soorten typerend voor heischraal grasland tegen, als tandjesgras, hondsviooltje, muizenoor, etc. Op de habitattypenkaart is dit niet aangegeven als H6230. Verder op, in het bos (figuur 5) is wel een deel heischraalgrasland aangewezen. De kwaliteit leek op het eerste oog niet beter dan het eerdere stuk waar heischrale soorten voorkomen, waarop de vraag rees waarom het eerdere stuk niet aangewezen was. Mogelijk missen er op de habitattypen kaart stukken heischraal grasland.

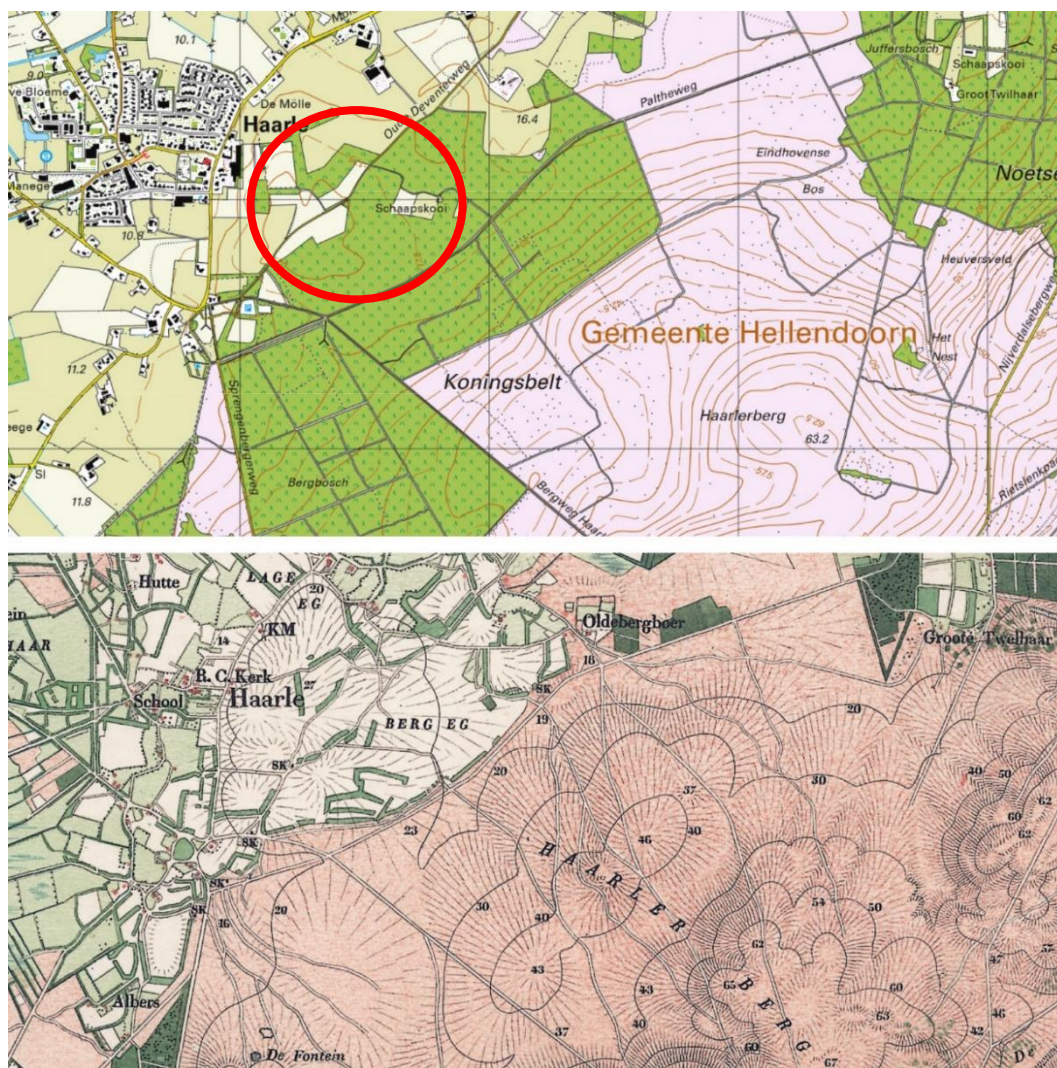
Omdat de grotere wegen vaak van de gemeente zijn, worden deze onderhouden door de gemeente. Helaas ligt er voor heischraal grasland geen goed maaibeleid. Marcel gaf aan graag verder onderzoek te willen laten doen naar de kwaliteit, de locaties en ook hoe de verbeteringslag voor dit habitatype kan worden gemaakt. Rutger gaat een voorzet voor een onderzoek en beheerplan maken. Belangrijk is ook om de gemeenten en Routenetwerk Twente mee te nemen.

Figuur 5: Huidige aangewezen locatie heischrale graslanden (rood), mogelijke locatie heischrale graslanden (groen)

Haarler Enk (4)

Op grond van Natuurmonumenten ligt een deel van de Haarler Enk. Dit was vroeger een groot akkercomplex (figuur 6) en deel van het heidesysteem. Heideplaggen werden onder andere op deze akkers gebracht. In de bodem is een dik pakket met enkeerdgrond aanwezig en daarnaast zijn er nog historische wallen te vinden. De meeste van deze akkers zijn beplant met bos omstreeks 1900. De historische gradiënt van de heide naar akkers is daarmee grotendeels verloren gegaan. Voor veel fauna is het belangrijk om deze gradiënt te herstellen. Op de heide is bescherming om bijvoorbeeld te broeden en de akkers fungeerden als rijkere foerageergebieden. Ruben en Bart geven aan dat hier potenties liggen om akkers deels te herstellen en deze op langere termijn weer te gaan verbinden met de heide, om de gradiënt te herstellen. Er liggen nog wel een aantal akkers die door Natuurmonumenten worden beheerd (figuur 7). Een biologische agrariër beheert deze akkers.

Figuur 6: Boven huidige situatie Haarler Enk, onder situatie circa 1900. Binnen de rode cirkel liggen nog akkers van Natuurmonumenten.

Nabespreking PAS – Kamsalamander (5)

Een stagiair bij Natuurmonumenten heeft onderzoek gedaan naar het leefgebied van de kamsalamander en de benodigdheden voor een duurzaam behoud van de populatie op de Sallandse Heuvelrug. Bart stuurt hier nog een rapport over. Mogelijk kan de informatie die uit dit rapport komt mee worden genomen in het beheerplan van de volgende periode.

De uitbreidingsdoelstellingen voor Habitattypen zijn in Overijssel, maar ook landelijk veelal niet gekwantificeerd. In de discussie hierover bleek dat deze behoefte wel aanwezig is. Dit vraagt een bredere discussie op provinciaal en wellicht op landelijk niveau

Figuur 7: Opmgeploegde akker op de Haarler Enk.

Actiepunten

- Rutger gaat een voorzet maken voor aanpak voor heischrale graslanden langs wegen.
- Marcel gaat de positieve effecten van het omvormen van bos beschrijven en via nog te bepalen kanalen aan het publiek brengen.
- Bart gaat een afspraak maken met Rutger om ideeën uit te wisselen voor de volgende beheerplanperiode.

Conclusies

We hebben in het veld geen afwijkingen geconstateerd ten opzichte van de verwachtingen in het Beheerplan. Er is voor de Sallandse Heuvelrug een inrichtingsplan opgesteld en de maatregelen zullen de komende jaren, conform het Beheerplan, worden uitgevoerd. Uit monitoring zal moeten blijken of de Natura 2000-maatregelen voldoende zijn voor realisatie van de doelen. Een aantal aandachtspunten (zie verslag) worden het komende jaar opgepakt.